

Introducció

L'avaluació dels ensenyaments d'Humanitats i de Filologia Catalana ha estat la primera experiència d'avaluació institucional a què s'ha sotmès la Universitat Oberta de Catalunya. Abans de res, cal dir que la UOC és una universitat no presencial amb un model pedagògic diferent del de les altres universitats catalanes, que es basa en l'ús intensiu de les noves tecnologies per mitjà d'un campus virtual. El curs 1999-2000 hi havia 1.266 alumnes matriculats a Humanitats i 258 a Filologia Catalana (vegeu la taula 1). El fet que en aquell moment encara no hi hagués cap promoció de graduats d'aquests dos ensenyaments ha limitat l'avaluació de la seva trajectòria acadèmica.

Pel que fa al procés d'avaluació, la fase interna es va iniciar el primer semestre del curs 2000-2001. Es va fer servir com a referent bàsic per a aquesta fase el model de la Fundació Europea per a la Gestió de la Qualitat (EFQM). A més a més, no es va disposar de l'annex de dades i d'indicadors que es va fer servir en les altres avaluacions d'AQU Catalunya i, per tant, aquest informe no considera els indicadors habituals. En la fase externa, que va tenir lloc durant el mes de novembre de 2001, el referent va ser el model propi d'AQU Catalunya, si bé el comitè extern va haver de fer un exercici d'adaptació a aquesta situació especial.

El comitè d'avaluació intern (CAI) ha tingut una composició excessivament centrada en l'equip directiu de les titulacions i, en aquest sentit, el comitè extern ha recomanat que, a les properes avaluacions, el CAI tingui una representació més plural. En el comitè extern hi ha hagut una representació adequada d'acadèmics –dos dels quals són d'universitats estrangeres (Maastricht i Cambridge)–, un professional i un expert en processos d'avaluació.

En resum, malgrat algunes dificultats, com ara centrar l'avaluació en dos ensenyaments quan hi ha aspectes que formen part del conjunt de la UOC i l'escassa tradició en avaluació d'ensenyaments no presencials, es considera que els resultats assolits en el procés d'avaluació són positius com a primera experiència d'avaluació d'ensenyaments no presencials, especialment pel seu caràcter prospectiu per a properes avaluacions.

Context institucional

Els estudis d'Humanitats i de Filologia es van crear l'any 1995. La llicenciatura d'Humanitats es va començar a impartir el curs 1996-1997 i la de Filologia Catalana s'imparteix des del curs 1998-1999. Malgrat el caràcter recent d'aquests estudis, la seva inserció en l'entorn universitari català es considera positiva. Tot i així, el comitè extern opina que es tracta d'un model que encara no està consolidat.

S'han considerat com a punts forts de la UOC el fet que és pionera en l'oferta telemàtica d'ensenyaments. La UOC es caracteritza per una dualitat organitzativa interna i externa. En l'àmbit intern hi ha l'equip directiu, els professors propis i el personal d'administració. En l'àmbit extern hi ha l'equip de tutors, els autors de materials i els consultors d'assignatures. Aquesta estructura requereix un esforç permanent de coordinació i comunicació que, segons l'opinió del comitè extern d'avaluació, caldria impulsar i millorar.

Taula 1. Dades generals de la UOC. Curs 2000-2001

	Humanitats, UOC	Filologia Catalana, UOC
Alumnes de l'ensenyament*	1.266	258
Alumnes de l'ensenyament a tot Catalunya	2.399	2.112
Alumnes totals matriculats a la UOC	12.352	12.352
Percentatge d'alumnes de la titulació respecte dels alumnes totals de la UOC	10,25%	2,09%
Percentatge d'alumnes respecte del total d'alumnes de la titulació a Catalunya	55,77%	12,2%

* Dades de la UOC

L'accés a l'estudi

L'oferta de la formació digital no es pot comparar amb l'oferta de places de les universitats presencials. El procés d'avaluació ha posat de manifest que la UOC hauria de perfilar uns indicadors de la qualitat de l'accés, propis del seu model.

El perfil dels alumnes de la UOC, i en especial d'aquests ensenyaments, és molt diferent del dels alumnes de nou accés de les universitats presencials. La majoria dels alumnes treballen i molts ja tenen una titulació (vegeu la taula 2). D'altra banda, les dades disponibles de matriculació dels ensenyaments avaluats evidencien que hi ha moltes altes i baixes, abandonaments i estudiants que durant alguns semestres no es matriculen de cap assignatura, aspecte característic d'aquesta mena d'ensenyaments.

Taula 2. Perfil dels alumnes. Curs 1999-2000

	Humanitats, UOC	Filologia Catalana, UOC
Percentatge d'alumnes que ja tenen una titulació universitària	57,10%	44%
Percentatge d'alumnes que treballen	94,4%	92,4%
Percentatge de dones	54,9%	70%
Percentatge d'homes	45,1%	30%

Fites, objectius i planificació

Els objectius estan clarament definits en tots dos ensenyaments i es recullen no tan sols en els documents interns, sinó també en els fulls informatius dels estudis. El comitè extern valora positivament la definició i la documentació dels objectius, com també la planificació d'ambdós ensenyaments, tot i que recomana millorar-ne el desenvolupament operatiu. També proposa desenvolupar i millorar els mecanismes de seguiment i control de la qualitat i l'actualització dels objectius.

El programa de formació

En el desplegament de pla d'estudis d'Humanitats es té cura que el nombre d'assignatures troncal i obligatòries que inclou mantingui un equilibri entre els diferents àmbits de coneixement i permeti la transversalitat interdisciplinària, tot evitant la mera juxtaposició dels aprenentatges.

Quant al pla d'estudis de Filologia Catalana, es considera que no se'n pot fer una valoració prou detallada, ja que és massa recent (es va iniciar el curs 1998-1999). Amb tot, un dels trets més rellevants d'aquest pla és que posa un èmfasi especial en les matèries de llengua enfront de les de literatura.

El comitè extern opina que els continguts curriculars i la programació de tots dos ensenyaments són correctes, tot i que considera que en el desplegament dels estudis caldria seguir una opció més decidida per la interdisciplinarietat. Així, creu que els plans d'estudis són molt similars als de les universitats tradicionals, per bé que destaca positivament el fet que afavoreixin la familiarització amb les tecnologies aplicades a la filologia i les humanitats, cosa que no passa tant en els ensenyaments presencials.

Quant a l'optativitat i l'oferta de crèdits de lliure elecció, la titulació d'Humanitats procura potenciar-ne la diversitat dins les orientacions primordials que l'estudi vol oferir. En el cas de Filologia Catalana, el procés d'avaluació ha posat en relleu la necessitat d'ampliar l'oferta d'optatives.

Cal esmentar la bona valoració que el comitè extern ha fet dels certificats de graduació progressiva que ofereix la titulació d'Humanitats. Aquests certificats acrediten que l'alumne ha superat les assignatures d'un determinat àmbit de coneixement; en són exemples el Certificat en estudis del món antic i medieval, el Certificat en metodologia i tècniques de treball, el Certificat en estudis d'art i cultura audiovisual, el Certificat en estudis literaris, etc. D'altra banda, el treball final de carrera es proposa com una etapa final de la llicenciatura que ajuda l'estudiant a relacionar els seus coneixements amb l'entorn professional.

Desenvolupament de l'ensenyament

El model d'ensenyament-aprenentatge intenta salvar les dificultats de la no-presencialitat mitjançant unes eines característiques del model de la UOC. D'una banda, es proporciona a l'estudiant el contingut bàsic de les matèries en suport paper o altres suports i, de l'altra, s'encarrega l'acció docent als consultors per mitjà del Campus virtual. L'equip extern d'avaluació considera que les dimensions més innovadores del model de la UOC són més aviat de tipus tecnològic, i no pas pedagògic, ja que, més enllà dels canvis que implica un ensenyament no presencial (inexistència de classes magistrals), el model es basa en la realització d'un seguit de tasques ben tradicionals (lectura acurada de textos i realització d'assaigs, comentaris, informes, etc.). Un dels millors aspectes del model és la facilitat que tenen els estudiants per comentar i discutir temes en un espai virtual supervisat pel consultor.

Pel que fa al treball dels alumnes, l'experiència demostra que un crèdit matriculat a la UOC implica almenys una hora de treball personal de l'alumne a la setmana al llarg del curs, la qual cosa representa que, si un estudiant vol finalitzar els estudis en els vuit semestres previstos, ha de dedicar 37,5 hores setmanals a l'estudi. Si es té en compte el perfil dels alumnes d'aquesta universitat (més del 90% treballen), aquesta previsió explicaria, en bona part, el baix nombre d'alumnes graduats. Així, s'estima que els estudiants necessiten uns dotze semestres per graduar-se.

El tutor s'interessa al llarg de tota la carrera pel progrés dels alumnes i fa d'enllaç amb els consultors en els casos que ho requereixen. La mitjana d'estudiants actius assignats a cada tutor és de 55 a Humanitats i de 35 a Filologia Catalana (dades del primer semestre de 2001).

La UOC ha fet una aposta pel sistema d'avaluació continuada. Els estudiants que s'acullen a aquest sistema han de fer diversos treballs i activitats al llarg del semestre. El comitè extern destaca la bona valoració que els alumnes fan de l'avaluació continuada. Però, alhora, recomana que es dugui a terme un seguiment dels resultats d'aquests mecanismes nous d'avaluació, que inclouen proves de validació, per tal de comprovar-ne l'eficàcia i l'absència d'efectes pedagògicament negatius. Així mateix, la UOC té establerts mecanismes per avaluar les taxes de rendiment acadèmic, que per al període avaluat eren del 67% a Humanitats i del 72% a Filologia Catalana.

Professorat

La docència s'estructura en tres figures: els professors propis de la UOC, que coordinen la docència des d'una seu institucional; els consultors, especialistes en assignatures concretes i externs a la Universitat, els quals, d'acord amb els professors propis, són responsables d'orientar personalitzadament l'aprenentatge dels estudiants; i, per acabar, els tutors, que realitzen tasques d'orientació curricular i de seguiment de grups relativament reduïts d'estudiants. L'estructura del professorat queda recollida a la taula següent:

Taula 3. Professorat

	Humanitats, UOC	Filologia Catalana, UOC
Nombre de professors propis de la UOC	8	5
Nombre de consultors	46	23
Nombre de tutors	18	6

El professorat propi és el més vinculat a la institució i no té com a tasca principal la docència, sinó més aviat la seva organització i coordinació, mentre que els consultors i els tutors són els encarregats directes de l'atenció docent, tot i que mantenen una relació de col·laboradors externs amb la Universitat.

Instal·lacions

En aquest apartat, cal fer referència, un cop més, als trets específics d'una universitat no presencial. Així, s'ha tingut en compte especialment l'adequació dels sistemes d'informació, que, en general, s'ha valorat positivament, tot i que aquest àmbit requeriria una avaluació específica que haurien de fer professionals en la matèria.

El servei de biblioteca mereix una menció especial. Cal destacar-ne l'evolució positiva de les prestacions de servei i la bona valoració que n'han fet els estudiants. Tot i així, s'han detectat alguns casos en què les consultes no reben una resposta prou ràpida. Segons el comitè extern, caldria incentivar, encara més, la cultura de la consulta bibliogràfica.

Relacions externes

S'han impulsat acords de cooperació amb institucions i altres universitats per a la realització de materials docents, congressos i xarxes o grups de recerca. Des del principi, els estudis avaluats han procurat mantenir relacions amb altres titulacions del sistema universitari català i hi han col·laborat intensament, en especial en l'elaboració de materials didàctics i l'organització de jornades. No obstant això, aquestes relacions tenen un caire més personal que no pas institucional.

Recerca

Aquesta dimensió no ha estat objecte d'una avaluació específica.